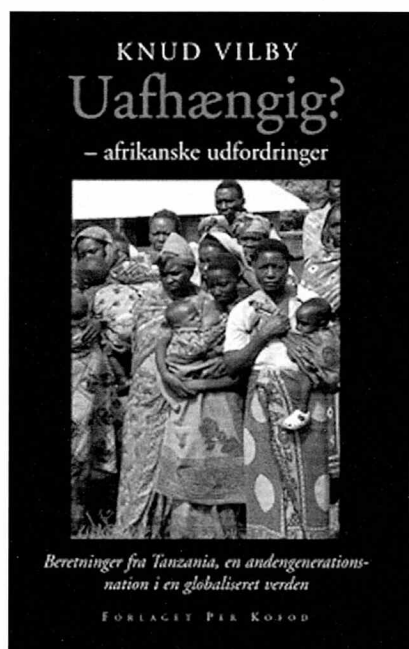

Tanzania: Håb og bekymring

Knud Vilby:
UAFHÆNGIG?
– **AFRIKANSKE UDFORDRINGER.**
Beretninger fra Tanzania,
en andengenerationsnation
i en globaliseret verden.
Forlaget Per Kofod, 2005, 253 sider.

Anmeldelse af Ib Christian Bygbjerg

Den tidligere chefredaktør på den uafhængige avis Information, udviklingskyndige mm. forfatter Knud Vilby beretter på godt 250 sider om, hvordan én blandt mange af Afrikas unge nationer gennem knapt 50 år har mødt og taklet de 'gigantiske udfordringer... og vældige problemer ... og politiske børnesygdomme' som både Tanzania og mange andre fattige, unge nationer siden selvstændigheden har mødt. I følge Vilby er udfordringerne for Tanzanias unge befolkning i dag om muligt endnu større end ved selvstændigheden i 1961. Forfatteren baserer sin konklusion og bogen i øvrigt på interviews med overvejende midaldrende til ældre tanzanianere. For anmelderen fremstår bogen også som en slags testament for en midaldrende udviklingskyndig ('ekspert' hed det i udviklingsbistandens ungdom), som stadig håber og tror på både mennesker, mellemfolkelighed og en positiv udvikling i Afrika, men 'efter refleksioner ... over drømmene dengang ... og den virkelighed, der fulgte ... med bekymring tænker på en ekstremt vanskelig fremtid ... for millioner af dårligt uddannede unge ... med meget få konkurrencefordele i en globaliseret verden, og hvor uligheden vokser dramatisk'.

Tanzania er egentlig en forenet republik af to eks-kolonier, nemlig Tanganyika (byen Tanga i det nuværende nordøst Tanzania var hovedsædet i Tysk Østafrika, som briterne overtog efter 1. Verdenskrig; *nyika* betyder 'bush') og Zanzibar (som består af selve øen af dette navn plus et par mindre øer i Det Indiske Ocean, under britisk og forinden arabisk indflydelse, blandt andet Sultanatet Oman). Dette afspejles også i Tanzanias to fremherskende religioner kristendom og islam, hvortil kommer et vigtigt mindretal af hinduer indvandret fra Indien. Ved det nuværende Tanzanias grundlæggelse bestod befolkningen af 120 forskellige stammer med egne sprog. Hovedparten kunne hverken læse eller skrive, med mindre de havde gået i missionsskoler; de veluddannede var der endnu færre af; til gengæld var der mange fattige. Så udgangspunktet for *uhuru*, selvstændighed, var langt fra optimale. At det lykkedes at få 'kogt retten sammen' og undgå at den brændte på eller skiltes, som det desværre gik i nabolandene, bla. i Congo, Mocambique, Rwanda og Uganda, skyldes uden tvivl 'Mwalimu' Julius Nyerere, nationens fader. Nyerere undskyldes også for mange 'bivirkninger'

af hans udviklingsstrategi: Det gælder både de fleste gamle tanzanianere – og adskillige 'expatriats' – der har (haft) ham som forbillede. Blandt de største 'blunders' kan fremhæves: Den tvungne flytning af spredte befolkninger til 'ujamaa' (broderskabs') landsbyer, den evige landbrugskrise, nationalisering af banker og andre virksomheder med tilhørende ineffektivitet, manglende læse-, skrive- og regneegenskaber hos skolebørn trods massive investeringer i uddannelse, og den tvivlsomme kvalitet af primær så vel som sekundær sundheds servicen. Kynisk kunne det kort siges: 'Tanzania vil selv' – titlen på en bog som var 'bestseller' i Danmark i 1967 – men kunne ikke.

Men hverken de erfarne tanzanianere, som har været med *Mwalimu*'en fra starten eller forfatteren som interviewer dem konkluderer, at Tanzania er mislykket på alle fronter: Den unge nation har overlevet sine børnesygdomme – også bogstaveligt talt: Børnedødeligheden er faldet med 100 fra ca. 250 til ca. 150 pr. 1000, levealderen steget med 10 år (nu faldende igen pga. HIV/AIDS) og befolkningstallet steget med 25 mio. fra ca. 10 mio. til 35 mio. Havde Danmark mere end tre-doblet sin befolkning på to generationer, ville det sikkert også gå ud over vores 'performance' i *Pisa*.

Revolutioner og krige har været undgået, bortset fra da Tanzanias fodfolkshær vandrede rundt om *Victoria*-søen og fordrev *Idi Amin's* bedre udrustede, først fra *Kagera*-området hvor de to lande mødes, dernæst fra resten af Uganda. Som afskedsgave fik tanzanianerne HIV/AIDS med tilbage.

Det var også Tanzania som på mindre end en uge måtte lægge land, vand og andre naturlige ressourcer til den næststørste 'by' i landet, der opstod på ca. en uge, nemlig flygtningelejren i *Ngara*, nær Rwanda, hvortil 500.000 flygtede fra det folkedrab, der kostede andre 800.000 livet. Som afskedsgave fik Tanzania denne gang Det internationale krigsforbryder Tribunal med tilhørende domstol i *Arusha*, som fortsat forhører tusinder og dømmer hundreder, mere end 10 år efter rædslerne i 1994, hvor FN og de rige lande endnu engang svigtede totalt.

Arusha er blevet en slags Afrikas Geneve, og har også en særlig national betydning. For det var her at erklæringen af samme navn blev proklameret i 1967. Her vedtog landets reelt eneste parti, TANU, også ledet af Nyerere, det program for socialisme og selvhjælp med tilhørende nationalisering, som siden har præget landet frem til 1985, hvor Nyerere måtte træde tilbage som præsident i kølvandet på den katastrofale økonomi, faldende eksportvare priser, stigende olie (import) priser og medfølgende nedbrydning af centrale sociale ydelser som adgang til fri skole og

sundhedstjeneste. Et særkende for Nyerere og Arusha erklæringen er, at der specifikt blev stillet etiske og moralske krav til lederne, herunder om ikke at have økonomiske interesser. Og hverken præsidenten eller hans nærmeste er nogensinde blevet grebet i paladsbygning eller med kufferten fuld af dollars på vej til Schweiz, som det sås og stadig ses i mange nabolande.

Men når offentligt ansatte ikke må tage af kassen og lønnen ikke er til at leve af, hverken for folkeskolelærere eller professorer, så udvikles det officielle samfund sjældent; omvendt udvikles den uofficielle

---

Første foto i bogen: 'Dar es Salaam'.

Optimisten vil iagttage, at der er regnskyer og frodig vegetation samt vækst i form af højhuse, der skyder op over alt; desuden betyder 'Dar es Salaam' ordret 'Fredens Havn'. Pessimisten vil bemærke, at der er truende skyer, uhæmmet vækst af beton skyskrabere og nedbrydning af det oprindelige miljø.

økonomi og tuskhandel: Anmelderen mindes et besøg af en gæsteprofessor, som skulle forelæse om HIV/AIDS, men hvis hovedinteresse var at få avlskyllinger med hjem, så han og familien kunne overleve. Først efter årtusindeskiftet begyndte offentligt ansatte lovligt at praktisere og 'privatisere' ved siden af.

Karakteristisk for Tanzania var det også, at den kristne Nyerere frivilligt fratrådte i 1985 – om end tvunget af omstændighederne – og blev afløst af en muslim, endda fra Zanzibar, *Ali Hassan Mwinyi*. Forskellen fra Jugoslavien efter Tito er slående: Der blev den aftalte vekslen mellem serbisk og kroatisk ledelse med skyldigt hensyn til bosnierne ikke realiseret: Den fælles republik gik i opløsning, fulgt af folkedrab og borgerkrig.

Præsident Mwinyi og hans efterfølgere har langtfra haft samme karisma som nationens fader, men har langsomt og sikkert indført både liberalisering, privatisering og 10 år efter Nyerere's afgang flerpartivalg, godt hjulpet på vej af diverse donorer og ikke mindst den internationale valutafond IMF. Trods korruption og inflation lykkedes det frem mod år 2000 at få de værste problemer under kontrol, men ikke uden de kendte bivirkninger: De rigere bliver rigere, de fattigere bliver fattigere.

I bogen udtrykkes de nye tiders usikkerhed versus de gode gamle dage af mange af de interviewede – der også fremstår som 'gode gamle'. Øen *Ukerewe* i Victoria søen bruges som eksempel: Denne ø kalder Vilby 'Landbrugsøen, som kun har mennesker at eksportere', med undertitlen 'Træerne og bomuldsmarkerne er væk på Ukerewe'. 'Der er kassava-marker, og der er sten og klipper. Og så er der alt for mange børn og alt for megen nedslidt landbrugsjord'. De mistrøstige budskaber kommer fra de gamle, som er blevet på øen, og fra den katolske biskop, der stammer fra øen, og nu er vendt tilbage efter et bispeembede i Arusha.

Biskoppen er en håbets og en praktisk mand, som ikke kun taler om problemerne, men er i gang med have dyrkning og fjerkræavl og en analyse af problemerne. Han er ikke bange for at kalde en spade en spade – eller et kondom et kondom. Og han er i stand til at se udviklingen på Ukerewe og i Tanzania, for den sags skyld i hele subsahara Afrika, i et større perspektiv: 'Ligesom forfald og forældelse er en naturlig del af livet og den menneskelige eksistens, er genfødsel og fornyelse det også'.

Også Knud Vilby forsøger at se frem, og opstiller et positivt scenario, som diplomatisk pakkes ind med ordene '... mange vil kalde urealistisk': 'Undervisningsindsatsen gennemføres; landbruget moderniseres; AIDS-epidemien bremses; investeringsklimaet forbedres med udvikling af industri, service og turisme; skatteopkrævning gennemføres; den økonomiske vækst øges til 7-8%'.

Men han glemmer ikke et tilsvarende negativt scenario: 'Byerne kan kun opsuge en brøkdel af de unge arbejdsløse; miljøet i by og på land udpines; uligheden vokser'.

Hvilket scenario Vilby selv tror mest på skal nok læses mellem linierne; og det overlades til læseren selv at sætte yderligere tekst under det første billede i bogen: Et sort hvidt fotografi med den lakoniske titel 'Dar es Salaam'. Optimisten vil iagttagelse, at der er regnskyer og frodig vegetation samt vækst i form af højhuse, der skyder op over alt; desuden betyder 'Dar es Salaam' ordret 'Fredens Havn'. Pessimisten vil bemærke, at der er truende skyer, uhæmmet vækst af beton skyskrabere og nedbrydning af det oprindelige miljø.

Som nævnt i indledningen af denne anmeldelse, kan bogen tjene som et godt eksempel på udviklingshistorien for både Tanzania og en række andre unge stater i subsahara Afrika, hvorfor den bør få en læserskare blandt både 1., 2. og 3. generations udviklingsinteresserede danskkyndige, herunder også svenskere og nordmænd. Både Danmark, Norge og Sverige har ydet massiv bistand til Tanzania, og – uafhængigt af hvilke regeringer broderfolkene monne have – så føler vi nok fortsat noget særligt for vor fattige fætter. Man kunne nok have ønsket sig lidt flere facts om samarbejdet mellem Tanzania og 'os', når det nu er en så mellempøkelig forfatter. Men Vilby har vel bevidst ladet tanzanianere udtale sig om Tanzania, hvilket er i partnerskabets ånd. At interviews med så mange om de samme emner uvægerligt medfører gentagelser, må vi tage med – ligesom de bevidst (?) simple sort-hvide fotografier. Forsiden viser trods alt hvor facetteret og (farve)rigt Tanzania er, og hvor ukueligt dette land holdes oppe af kvinderne – som de fleste andre samfund i Afrika. Bogen slutter med en kort, nyttig gennemgang af Tanzanias historie samt et personregister.

Forfatteren skriver selv i indledningen, at 'det ikke er blevet en bog med en skarp konklusion eller morale. Men forhåbentlig giver den indtryk af den gigantiske opgave, den nye stat stod over for.'

Det kan man kun give ham ret i.
Anbefales!

*Ib Christian Bygbjerg er prof., dr. med.,
Center for International Sundhed & Udvikling,
Københavns Universitet.*